

«АШЫҚ - НӘЖЕП» ДӘСТАНЫ СЮЖЕТИНИҢ ҮЛГИЛЕРІ ХӘМ ИЗЕРТЛЕНИҢ

(Түркий версиялары мысалында)

С.Жепбарова – еркин излениўши

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: достон, бахши, мусика санъати, типология, сюжет, версия, сўз.

Ключевые слова: дастан, бахши, музыкальное мастерство, типология, сюжет, версия, слово.

Key words: dastan, baksy (a person who tells epics among the people; epic teller), music skill, typology, plot, version, word.

Авторы белгисиз болған халық дәстаны есапланған «Ашық Нәжеп» дәстаны түркий халықлар арасында кең тарқалған. Бул дәстан, тийкарынан, бақсышылық өнери хәм оның әхмийети мәселелерин сөз етип, халықтың саз-музыканы жақсы көриўи, бақсышылық өнериндеги баслы ўазыйпаларды баянлайды. Бирақ илимий хәм әдебий дереклерге қарағанда, бул дәстанның қолжазба үлгилери сақланбаған. Соның ушын, түркмен илимпазы С.Гутлыева бул дәстан бойынша 1977-жылда арнаулы изертлеў алып барған хәм оның тасбаспа хәм оригинал үлгиден көширме қолжазбаларының да болмағанын айрықша белгилеп, дәстанның тек ғана бақсылардың репертуары арқалы көпшилик ел арасына тарқағанын айрықша айтып өтеди. Дәстанның түркменше версияларын түркмен бақсыларынан Мәмметанна бақсы, Өре Кәбаев, Өре Сейитмәммедов, Нуры Халыков, Абдырахман Ширмәммедов, Артық бақсы хәм т.б. бақсылардың репертуарында кең орын алған хәм олар халық арасында дәстан көринисинде атқарған.

«Ашық Нәжеп» дәстанының түркменше версиялары хақында пикир жүргизген С.Гутлыева дәстанның Түркменстанның кубла районларында кең жайылғанын хәм белгилі бақсы Мәмметанна бақсы тәрәпинен атқарылатуғын варианты сюжет ўақыяларының кең екенлиги, толық болыўы хәм де көркемлик жақтан жетик екенлигин айрықша белгилейди хәм баспаға да дәстанның усы Мәмметанна вариантының таярланғанын айрықша айтып өтеди.

Дәстанның түркменше вариантлары ең дәслеп XX әсирдин орталарына келип ўйрениле баслайды. Дәстан, 1942, 1960, 1977 – жылдарда баспадан шыққан. Сондай-ақ, 1950-жылдардан баслап жоқары оқыў орынлары педагогика институтлары ушын хрестоматияда, «Түркмен поэзиясының антологиясында» дәстаннан ўзиндилер орын алған. Сол ўақытларда да дәстанның идея-мазмунның, тематикасының кең екені хақында пикирлер билдирилген.

Дәстан хақында белгилі Шығыстаныў илимпазы Е.Э.Бертельстиң «Нежеп оглан» туркменский роман о поэте, «Белек» С.Е.Малову, Сборник статей, (Фрунзе, 1946), оннан кейин 1947-жылда жазған «Туркменская поэма о поэте. Труды Московского института востоковедения, Сборник 4, Москва, 1947») атамасындағы мақалалары бар. Бул мийнетлерде Е.Э.Бертельс «Ашық Нәжеп» дәстанының пайда болыўы, дәстанның композициясы, образлары хақында пикир жүргизеди.

Дәстан бойынша белгилі алым Н.М.Жирмуниский де өзиниң «Тюркский героический эпос. М: Л., 1962» атамасындағы мийнетинде бирқанша пикирлер билдирген. Өз гезегинде, түркмен илимпазы С.Гутлыева да өзиниң «Нежеп-оглан» дессаны» (Чаржев, 1990) атлы мийнетинде де жоқарыдағы илимпазлардың айтқан пикирлерин қоллап-қуўатлайды.

С.Гутлыева «Ашық Нәжеп» дәстанының ғарезсиз вариантлары да пайда болғанын белгилей отырып, «Ашық Әлбент» дәстанының ўақыялары менен байланыслы екенін айрықша атап өтеди. Хақыйкатында да, «Ашық Әлбент» дәстанының мазмуны саз өнери, бақсышылық пенен байланыслы екені мәлим. Және ондағы қахарманлар, персонажлар еки дәстанда да қатнасады, бирақ олардағы өзгешеликлер мотивлеринде, эпизодларында, ўақыяны баянлаўында көзге тасланады. Изертлеўши С.Гутлыеваның белгилеўине қарағанда, «Ашық

Әлбент» дәстанының Б.Ахундов, А.Мередовлар тәрәпинен жазып алынған «Ашық Әлбент дәстаны» Түркменстан ИА Мақтымқулы атындағы Тил хәм әдебиат институтының қолжазбалар фондында (инв.1382) сақланатуғын варианты 1917-1918-жылдарда жазылған қолжазбасы екенлигин, бул қолжазбаның әдебиаттаныў илим жәмәәтине 1950-жылда белгилі болғанын айтып өтеди [1:13]. Сондай-ақ, С.Гутлыева «Нәжеп оглан» дәстаны «Ашық Әлбент» дәстанының даўамы деген пикирлерди де алдыға қояды. Хақыйкатында да, бул еки дәстанның сюжетинде уксаслықлардың бар екені көзге тасланады. Дәстанның түркменше вариантында: «Ашық Әлбент» дәстанында ўақыялар Кенже Қарабағда болып өтеди. Оның патшасы Шемси Камара түсинде перзент берилген. Оның Ашық Айдын пирде тәрбияланыў керек екені тапсырылады. Әлбент Ашық Айдың пирге шәкирт болып жети жыл хызмет етеди, бирақ оның пәтиясын алмайды, елине айланып келеди. Ол аңға барады, Тәўриз елине барады. Аң қусты ушырып жибереди. Оны излеп, Ерке патшаның қызы Гүлесрар бағына киреди хәм түсинде көрген қызы Гүлесрар менен ушырасады. Бул жағдайды Гүлесрардың синдиси Бибитөрели ханым атасына хабар береді. Ерке патша Әлбентти дардан асыўды хұким етеди. Гүлесрар Әлбентти азат етиўин атасынан сорады. Ерке патша олардың ашық екенін билген хәм Әлбентти азат етеди, мақсет-муратына жетеди. Әлбент Гүлесрар қызды алып елине қайтады. Дәстан усы ўақыялар менен тамамланады» [1:14].

Ал, «Ашық Нәжеп» дәстанында болса Әлбент те бас қахарманлардан бири болып қатнасады. «Ашық Әлбент» дәстанында Әлбенттиң жас ўақытлары менен ер жеткен ўақыт аралығындағы ўақыялар баянланса, ал «Ашық Нәжеп» дәстанында Әлбенттиң өмириниң кейинги ўақыялары сәўлендиргенин көриўге болады. Яғнай, оның биринши хаялының дүньядан өтиўи менен байланыслы, екінши хаял-Сонаға ўилениўи менен «Ашық Нәжеп» дәстанының ўақыялары басланады. Усыларды есапқа алсақ онда, түркмен илимпазы С.Гутлыеваның «Ашық Нәжеп» дәстаны «Ашық Әлбент» дәстанының даўамы деп айтқан пикирлери хақыйқатқа туўра келеди.

Бул еки дәстанның түркий халықлар, соның ишинде, өзбек, қарақалпақ хәм түркмен версияларын салыстырып қарағанымызда, оларда уксаслық та, өзгешелик те бар. Мәселен, өзбекше «Ашық Әлбент» дәстанындағы ўақыялар түркмен хәм қарақалпақ версияларына қарағанда бирқанша өзгешеликлерди пайда етеди. Профессор С.Р.Рўзимбоевтың «Хорезм достонлари» (Урганч, 2005) деп аталған «Ошиқнома» китабының 1-томында «Ашық Әлбент» дәстанының өзбекше версиясында Әлбенттиң дүньяға келиўинен баслап, ер жеткенге шекем аралықта оны Ашық Айдың пир қоллап-қуўатлайды. Сондай-ақ, дәстанның ақырында Әлбент Сона қызға ўиленеди, мақсет-муратына жетеди. Ал, түркменше версиясында Әлбенттиң Сонаға ўилениў эпизодлары «Ашық Нәжеп» дәстанында баянланады. Соның менен бирге, Әлбент хәм Нәжептиң әкели бала хәм бақсышылық өнери хақындағы идеялары улыўмаласып бирлеседи. Бирақ, еки дәстандағы образларды салыстырып қарағанымызда, олардағы уксаслық типлерди көриўге болады. Мәселен, «Ашық Әлбент» дәстанның өзбекше версиясында қатнасуатын Ашық Айдың пир, Әлбент,

Шәмсиқамар патша, Гүлесрар, пәрийлер хәм т.б. сыяқлы қахарман хәм персонажлар дәстанның түркменше версияларында да қатнасады. Еки дәстан версиясында да Ашық Айдың пир Әлбентти қоллап-қуғатлайды. Бирақ, дәстанның өзбекше версиясында мифологиялық түсиниклер, демонологиялық образлар басым екені көзге тасланады. Яғнай, Әлбент қыйын аўхалда қалған ўақытта оған, ең биринши гезекте, Ашық Айдың пир жәрдем береді, қоллап-қуғатлайды. Сондай-ақ, еренлер, қырық шилтенлер яран болып, Әлбентти бәле-бәтерлерден асырап қалады. Дәстанның кейининде Әлбенттиң Соғаға үйлениўинде де қырық шилтенлердің қатнасыўы, яғнай, дәстандағы түс мотивинде Әлбенттиң түсинде Сонаны көрийи, қырық шилтенлердің оны Әлбентке некелеп берийи эпизодлары көзге тасланады.

“Алкисса, Албанджон юртиға бориб, хамма бирла кўришиб, сўрашиб 40 кун тўй берди. Созанда, гўянда барчанинг вақти хуш бўлиб, Албанджон кўшкина чиқиб, айшу ишратда даврон суриб ётдилар. Ораданбирнеча кун ўтди. Энди сўзни бошқа ердин эшитинг. Тақдири оллоға тадбир йўқ. Аммо Албанджон жума оқшоми, сахарнинг шайтони қочиб, раҳмони келур чоғинда бир туш кўрди. Тушинда Шохимардон, тўрт чахори ёр ва яна қирқ чилтан жам бўлиб Табриз шаҳринда Шох Маҳмуднинг қизи Сўнажонни келтириб, иккисини бирер да ўтқазиб, никоҳ қилиб, фотиҳа бериб қайтиб кетдилар. Албанджон сесканиб турди, туш эркан. Намозини ўқиб, беқарор бўлиб пири Ошиқ Ойдиннинг ёнина бориб, кўргантушини баён қилиб бир сўз айтди:

Жуманинг кечаси сахар чоғинда,
Кўзима бир мохитобон кўринди.
Жамоли бар қурап олама султон,
Сўна отли ажаб мастон кўринди.

Дуода бор эрди улуг чилтанлар,
Соғ усўли молди хирқа кийганлар,
Бу дунё дин ўтган тўрт минг пайғамбар,
Хақ саносин айтган пирлар кўринди.

Ал қисса, Албанджон бу сўзларни баён қилди. Пири айтди: эй болам, Оллоаоло санго бу давлатни бериб турур, бор санго жавоб бердим, деб фотиҳа берди”[2:167-168].

Бул эпизодлар болса, түркменше версиясында жоқ. Дәстанның түркменше версиясында тек ғана Ашық Әлбент Гүлесрарға үйленеди, ўақия тамам болады. Ал, “Ашық Нәжеп” дәстанының қарақалпақша версиясы ҳаққында сөз етсек, бул дәстанның қарақалпақ елине таралыўында түркмен бақсыларының хызмети үлкен болған. Бул ҳаққында илимпаз Қ.Мақсатовтың “Қарақалпақ халқының көркем аўызеки дәрәтпелери” (Нөкис, 1996) мийнетинде мағлыўматлар келтириледі. Онда белгилеўинше “Дәстан қарақалпақлар арасына XIX әсирдин басында тараса керек хәм тараў дереги түркмен бақсылары екені гүмансыз. Усы дәўирде Ташаўыз хәм Ғөне Үргениш этирапында бир жағынан бирге жасап, екінши жағынан беккем байланыста болған түркмен хәм қарақалпақ бақсылары бул бирге ислесиўде шешиўши роль ойнаған. Бақсы сыпатында Бердақ хәм оның қызы Хўрлиманның репертуарында бир қанша дәстанлар хәм халық қосықлары менен бирге “Ашық Нәжеп” дәстаны да айрықша орын ийелеген. Бул дәстанның қарақалпақша версиясының дәрәўинде Бердақ бақсы мектебининң әҳмийети айрықша үлкен. Буның айқын мысалы етип “Ашық Нәжеп” дәстанының Қаражан бақсы тәрәпинен толық атқарылыўын көрсетиўге болады. Соған қарағанда, бул дәстанның сөзинде, сазында Бердақтан баслап оның дәстурин даўам етиўши бақсылардың хәммеси өзлеринше қурып қәлиплестирген”[3:294]. Соны да, айтып өтиў керек, дәстанның қарақалпақша версиясында “Ашық Әлбент” хәм “Ашық Нәжеп”

дәстанларының ўақиялары қосылып, бир дәстан ретинде яғнай “Ашық Нәжеп” дәстанының басында баянланып, еки дәстандағы ўақиялар бир дәстан сюжетинде келтириледі. Мәселен, “Қарақалпақ фольклоры” 100 томлығы китабының 27-42-томларында келтирилиўине қарағанда, өзбек хәм түркмен халықларында бар болған “Ашық Әлбент” дәстанының ўақиялары “Ашық Нәжеп” дәстанның басында қысқартылған көринисте қысқаша эпизод етип бериледи. Яғнай, Ашық Айдың пирдин дўняға келиўи, пирдин төрт шәкирттери хәм солардың арасында Әлбенттиң те Ашық Айдыңа шәкирт болыў мотивтери менен басланады. Сонаның иләхийден Әлбенттиң қасына өзи келиўи хәм Нәжеп ҳаққындағы ўақиялар баянланады.

“Әўел адам ата бинят болғанда Ашық Айдың уллы пир деген дўняға келди. Ашық Айдыңның мейханасында сазенде, гөйенде, көкиреги нама танийтуғын үш жүзден аслам шәкирти бар еди. Олардың ишинде Ашық Әлбент, Ашық Наўрыз, Генжемурат, ашық Әзбен деген төрт шәкирти бар еди. Төрт шәкиртинин ишинде Ашық Әлбент, “менде Ашық Айдыңдай болмасам бар ма”, деп, бир кишкентай дуўтарды алып, пийринен бийжуўап бәдар кетти. Ол Генжеқарабақ шәхринде Әдилхан патша журтына барып, ялғаннан бақсышылық қылып, сексен төрт шәкирт жыйнады. Әне, түсинде жатырғанда пирлер Әлбентке аян берди.

- Сениң талабың келишмейди, Әлбент! – дейди
- Не себеп келишмейди? – дейди Әлбент.
- Пирлер айтты:
- Генжеқарабақ елинде бир ҳаялдың байы өлип,

жесир қалыпты, соны алмасаң, талабың келиспейди, - деди.

Сол ўақытта Әлбент орнынан турып, темирден ҳаса алып, темирден геўиш кийип, ҳаялды излемекке мейил болғанда, ҳаялдың өзи, дарайы көйлеги дүрилдеп, күн шығыс жақтан қундағында баласы менен таяр болды”[4:279].

“Ашық Нәжеп” дәстанының қарақалпақша версиясы ҳаққында пикир жүргизген түркмен илимпазы С.Гутлыева бул дәстанның сюжети өз алдына версия емес екенлигин, ол түркмен бақсыларының репертуарынан қарақалпақ бақсыларына өткенлигин, қарақалпақ бақсылары тәрәпинен дәрәтгүшликли өзлестирилгенлигин, сюжет қурылысына да көп бир өзгерислердин қосылмағанын, бирақ сюжеттин жүзеге келиў себептери, қахарманлардың ҳәрәкеттерининң хәм характерлерининң сўўретлениўинде, ўақияларды баянлаўда қолланылған текст, тили өзгешеликке ийе [1:14] екенин белгилейди.

“Ашық Нәжеп” дәстанының өзбек, түркмен хәм қарақалпақ версияларының сюжетинде улыўмалық бирликтин бар екені де көзге тасланады. Яғнай, жоқарыда белгилеп өткенимиз сыяқлы, дәстанның үш халық версиясында Әлбент пенен Сонаның бирге болыў мотивинде Ашық Айдың пир хәм қырық шилтенлердин, яранлардың хызмети үлкен екені көзге тасланады. Дәстанның усындай орынларында ўақия мифологиялық көринисте түсиндирилгенлиги себепли, онда сырлы ўақиялардың баяны да көзге тасланады. Сонлықтан, сырлы, сыйқырлы тилсим, әжайыбат араласқан ҳәдийселердин турмыс ўақиялары менен параллель келтирилиўи дәстан сюжетине тән тийқарғы белгилерден бири.

Соны да, айтып өтиў керек, “Ашық Нәжеп” хәм “Ашық Әлбент” дәстанларының сюжети ҳаққында сөз еткенимизде, олардың өзбекше версияларында ўақиялардың кең сўўретлениўи, баянланыўы дәстанды қарақалпақша версиясынан айырып турады. Бирақ, дәстанның Хорезм ойпатларында кең тарқалған вариантлары түркмен версиялары менен ұқсаслықты

пайда етеди. Дәстанның тили, образлар системасы, мотивлери хэм т.б. мәселесинде уксаслық көзге тасланады. Яғный, Хорезм “Ашык Нәжеп” дәстанының баянлау тилинде оғуз тили, соның ишинде түркмен тилинің тәсири басым экени мәлим.

Улыўма алғанмызда, “Ашык Нәжеп” дәстанының сюжети түркий халықлар арасында кең тарқалған

болып, дәстанның мазмунында мухаббат, мәртлик, сабырлылық, мийнеткешлик, саз өнерине мухаббат хэм баксышылық өнери, халықтың сазға болған хәўескерлигин сәўлелендиретуғын ашықлық дәстаны болып, баксылардың репертуары арқалы бизиң усы күнлеримизге жетип келген. Бул дәстанды келешекте арнаулы изертлеу зәрүр деп есаплаймыз.

Әдебиятлар

1. Гутлыева С. Нежеп-оглан дессаны. –Чәржев: 1990.
2. Карақалпақ фольклоры. Көптомлық. 27-42-томлар. –Нөкис: “Илим”, 2011.
3. Максетов Қ. Карақалпақ халқының көркем аўызеки дәрәтпелери. –Нөкис: “Билим”, 1996.
4. Нажаб ўғлон. Достон. Рўзимбек Муродов (Муродбахши) варианты, 1981. Қолжазба. ӨзР ИА китапханасында 7838 инв.
5. Хоразм достонлари. Масъул муҳаррир: С. Р. Рўзимбоев. -Урганч: Хоразм, 2005.

Мазкур мақолада муаллифи номаълум халқ достони ҳисобланган «Ошиқ Нажаб» достони сюжетининг туркий халқлар, жумладан, ўзбек, қарақалпақ ва туркман халқлари орасида тарқалиши ҳамда тадқиқи масалалари қиёсий таҳлил этилган. Шунингдек, достоннинг уччала халқ версияларидаги муштаракликлар ва ўзига хосликлар аниқланган.

В статье сравнивается и обсуждается распространение и исследование сюжета народного дастана «Ашык Наджеп», который считается анонимным народным дастаном, среди тюркских народов, включая узбекский, каракалпакский и туркменские народы. Выявляются в то же время сходства и различия между этими тремя народными версиями дастана.

The article compares and discusses the research the plot of the folk epos "Ashyk Najep", which is considered an anonymous folk epos, among the Turkic peoples, including the Uzbek, Karakalpak and Turkmenian people. At the same time, the similarities and differences between these three folk versions of the epic are identified and discussed.

УДК 82-31

ҚАРАҚАЛПАҚ, ҚЫРҒЫЗ ХАМ ӨЗБЕК ПРОЗАСЫНДА ОБРАЗЛАР ТИПОЛОГИЯСЫ

Ж.О.Каниязова – филология илимлери бойынша философия докторы

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: шоир, лирика, кўшиқ, образ, лирик қахрамон, қушлар образи символ, жанр, бадий шакл.

Ключевые слово: лирика, стих, образ, лирический герой, образ птицы, символ, жанр, художественная форма.

Key words: lyrics, poem, image, lyrical hero, image of a bird, symbol, genre, literary form.

Дүнья хэм миллий әдебиятларда инсанның курамалы тәбиятын сәўлелендиретуғын хәр қыйлы идея-тематикаға курылған, түрли жанрдағы шығармалар дәрәтилген. Оларда инсанның балалығы, жаслығы, кекселик дәўирине тән психологиялық өзгешеликтери көрсетиледи. Хәр бир инсан өзине тән характерге ийе. Өмири дәўамында турмыста көрген-кеширгенлеринен тәжирийбеси артып барады, көзқараслары кеңейип, өзгериш барады. Әдебият тарийхында инсан психологиясына тән бундай қәсийетлерди сүўретлеўлерде бир-бирине уксас дәрәтпелерде көплеп ушырасады. Биз бул мақаламызда усындай сыпатқа ийе Шаўдырбай Сейтовтың «Ығбал соқпақлары» (1975) романы хэм Ш.Айтматовтың «Сәрўи бойлы нигарым» (1979) хэм Шүкир Халмырзаевтың «Он сегизге шықпаған ким бар?» (1965) повестлерин салыстырмақшымыз.

Ш.Сейтовтың «Ығбал соқпақлары» романы әскерликтен қайтқан Максеттиң туўылған жерге сағынышын, тәбиятқа сүйиўшилиқ сезимлерин хэм аўылласлары менен ушырасыў мәўиритин сүўретлеўден басланады. Максет ата-анасы қайтыс болып, әжағасы Мурат пенен дайысы Хайтмураттың үйинде тәрбияланады. Әжағасы Мурат - талантлы художник. Максет жаслайынан аўылда қарапайым шопан болады. «Аўылға барған соң самостоятельно жизнь баслайман» деп келген Максеттиң әскерликтен кейинги өмири Қолтық көл бойында және мал бағыў менен басланады. Романда тек Максет емес, ал хәр бир қахарман өз турмысына бийпарық болмайды. Өмирден өз орнын табыўға хәрәкет етеди. Гейде турмыс машақатларына дус болғанда гүресийўге әзизлик етсе, гейде жедел хәрәкет етеди. Тийкарынан, бас қахарман Максеттиң образында өмирден өзін излеген қахарманның өмири типлестириледи. Ол өз турмысынан өзи қанаатланбайды. Әскерликтен келген соң алдыңғы қәсибин дәўам етип мал бағады. Шарўа аўылындағы бул өмири Максет ушын мәниссиз сыяқлы көринеди: «... үйленемен, ... Бала-шағалы боламан. Усындай етип кула дүзде мал бағаман. Өлемен! Тамам, эне, бизиң өмирбаян, тамам! Тек өлетуғын күнимди билмеймен, болғаны, басқаның бәри шийден сығалағандай көринип тур. Сонда усы өмир ме? ...

Ишиў, жеў, шаршап келип уйықлаў, өмирден пайымның болғаны ма?» [1] – деп ойланады. Демек, бул шығарма қахарманы тек романтик емес, ал өз тәғдирине бийпарық емес екенлиги оқыўшыға ой салып, үлкен тәсир қалдырады. Максет инсан сыпатында өзине-өзи есап берип, ертеңги күнин, келешегин белгилеп алыўға умтылады.

Аўылдағы усындай күнлериниң биринде жоралары менен хайтлап кетип қараўындағы маллары жойтылып кетеди. Қолхоз басшылары Малтабар менен Пирназаровтың Хайтмурат ғаррыға қырсығып Максетти қамап таслаўы оның өмиринде үлкен бурылыс жасайды. Бул тосыннан болған ўақыялар Максеттиң өмирин астын-үстин қылады. Қамақтан азат етилгени менен қараўындағы малларды алып қояды. Соңынан художник ағасы Мураттың изине ерип қалаға кетеди. Кетеринде дайысы Хайтмурат Максетке орны қалада емес, ал аўылда екенлигин уктырмақшы болады. Бирақ Максет тыңламайды. Максеттиң өмириндеги адасыўлар усыннан кейин басланады. Қаладағы дәслепки күнлери ол ушын әбден зеригерли: «Күнде көрип жүргени бир нәрсе: қарама-қарсы балконларға жайылған сағыраның кийимлери, көрпеше, жөргеклер, еле биринши этажда да саясын салып үлгермеген тереклер. Бүгін де соны көрдим, ертең де, арғы күни де... Мен ҳәтте, неше айдан соңғы күнлерим қалай өтежақ, буны да билетуғын едим...» [1] – деп руўхы түседі.

Қалада өзи жасап атырған турмысқа, ислеген қәсибине қанаатланбаўшылық ақыбетинде Максет бир жұмыста турақлы ислей алмайды. Дәслеп бир мәкемеде курылысшы, соңынан ресторанда швейцар болып ислейди. Бирақ бул қаладағы турмыс та оны қанықтырмайды. Тәғдирдиң түрли-түрли тосықларына тап болған Максеттиң ар-сары шығады. Тәғдир тайнапыр тасларды талайына талмай зыңғытар еди. Мураттың үйлениў тойынан хабарсыз қалып дайысының өкпелеўи, оның жүзине қарай алмай жүргенде жеңгеси Мийригүл-Мирочканың иплас ислери Максетти өмирден де, әжағасының үйинен де түнилдирип жибереди. Ақыбетинде Максет ишиўшиликке бериледи. Бул қахарманның унамсыз тәрәпи. Және де бул роман дәрәтилген дәўирде хәўиж алып қиятырған иллет бас қахарман болыўына қарамастан (сол дәўирде шығарма-